

Odprta vprašanja gozdarskega načrtovanja

Edo KOZOROG*

"Na poti k SPOZNANJU se mora spopasti s štirimi sovražniki:

To, česar se nauči, ni nikdar tisto, kar si je zamišljal in predstavljal, da bo, zato se ga poloti STRAH. Ko ga premaga, lahko sprevidi naslednje korake na poti k učenju, začuti bistrino duha, ki odganja strah, a hkrati tudi ZASLEPLUJE. Če se tej zna upreti, je resnično močen. MOČ pa postane tvoj sovražnik, če se ji prepustiš, postaneš okruten, muhav človek. Pride pa čas, ko človeka začneta zapuščati bistrost duha in moč, nastopi četrti sovražnik – STAROST, ki jo mora premagati."

Dr. Castaneda, C., 1971

1 UVOD

V slovenskih strokovnih krogih že nekaj let poteka polemika o gozdnogospodarskem načrtovanju, ki pa zaenkrat ni prinesla skupnih zaključkov. Zato tudi pravilniki o gozdnogospodarskem in gozdnogojitvenem načrtovanju še niso pripravljeni. Po drugi strani že deluje Zavod za gozdove Slovenije, ki opravlja večino nalog, ki so mu naložene z zakonom, med drugim tudi načrtuje. Vendar je pri operativnem delu prisotno veliko dilem, saj je že sam zakon in sistematizacija v Zavodu za gozdove prinesla določene spremembe, ki jih je potrebno pri delu upoštevati.

2 GOZDNOGOSPODARSKO NAČRTOVANJE V SLOVENIJI

Gozdnogospodarsko načrtovanje kot oblika okvirnega načrtovanja, ima v Sloveniji več kot sto letno tradicijo. Kljub temu, da je bilo v preteklosti že kar nekaj korenitih

sprememb v pogledih na načrtovanje, je vsa Slovenija enotno pokrita z načrti vsaj trikrat. Pravkar je minilo deset let, odkar je ta informacijski sistem podprt z računalnikom. Skoraj vsaka gozdnogospodarska enota ima izdelan načrt, v katerem so podrobno obdelani vsi dejavniki v enoti (imenoval bi ga temeljni načrt). Zato prav vsi načrtovalci ugotavljamo, da lahko upravičeno v prihodnje težimo še k večji racionalizaciji, še zlasti zato, ker se vsi dejavniki v času ne spreminjajo.

Vendar je bila bistvena racionalizacija dosežena že v prejšnjem desetletju. V tolminski območni enoti smo povprečno porabili za obnovo zadnjih načrtov 48 % manj časa kot v prejšnjem desetletju (P10 - graf 1), v zadnjih petih letih pa celo 65 % manj časa (P5). In to kljub temu, da so zadnji načrti veliko podrobnejši (do nivoja razvojne faze) in poglobljeni (fitocenološko, prostorsko, upoštevanje vseh funkcij gozda). Kako je bilo to doseženo?

- Z boljšim kartnim gradivom.
- Z uporabo aerofotogramov in drugih pripomočkov pri kartiranju.
- Z vzorčnimi metodami (Bitterlich, 6-drevesna metoda).
- Zaradi računalniške obdelave.
- Z večjim deležem iskusnega inženirskega kadra.

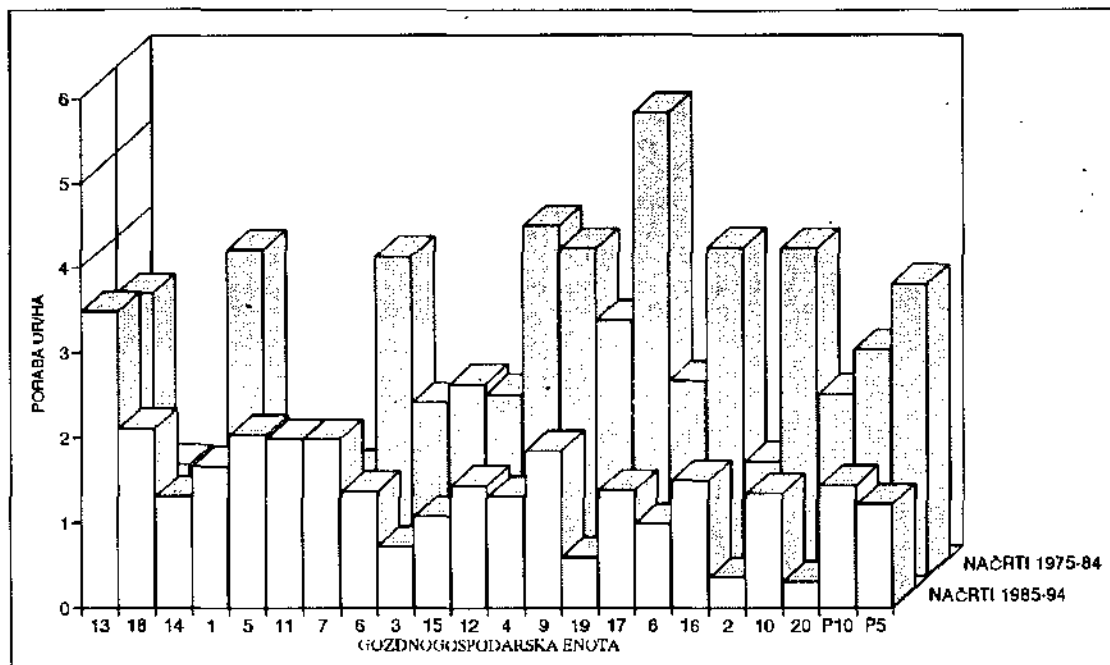
V desetletju, ki prihaja, bi se ob nespremenjenem konceptu načrtovanja tak trend nadaljeval:

- ker je treba odslej le ažurirati informacije na računalniškem mediju;
- zaradi boljših (enostavnejših) programskih paketov;
- zaradi uvajanja stalnih vzorčnih ploskev (statističnih metod);
- zaradi selektivnega pristopa in opuščanja nekaterih del v slabših enotah (npr. barvanja mej, ki povsod ni več potrebno zaradi odličnih kart z gozdarskimi detajli).

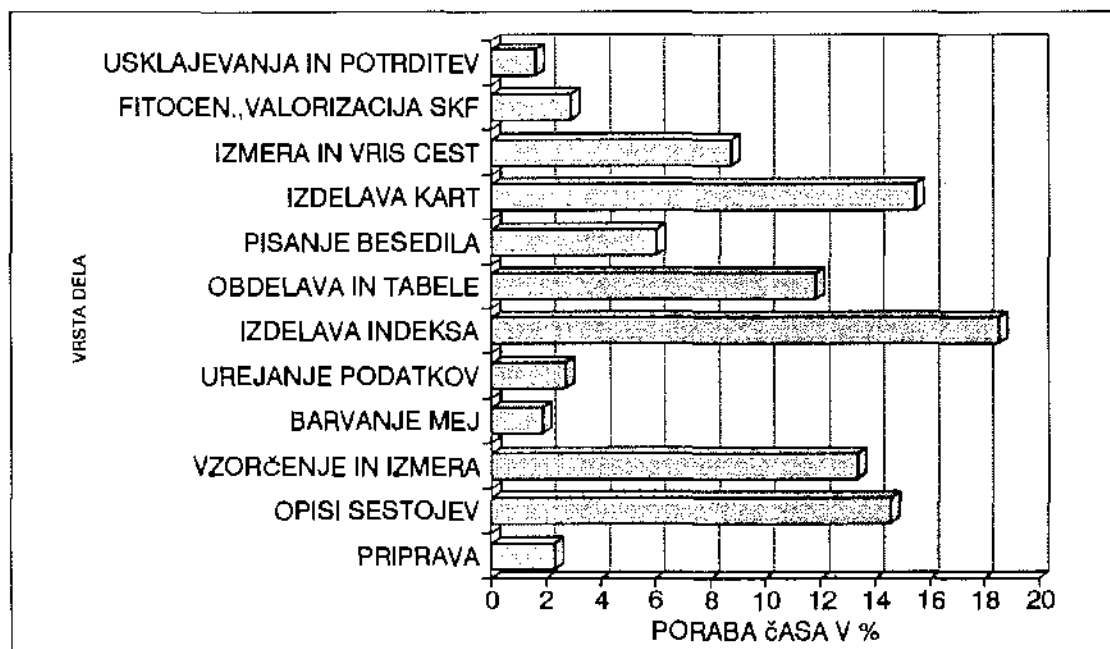
Zato je včasih nerazumljivo, zakaj prav

* E. K., dipl. inž. gozd., Zavod za gozdove Slovenije, OE Tolmin, 65220 Tolmin, Tumov drevored 17, SLO

Grafikon 1. Poraba časa za obnovo načrtov enot v OE Tolmin

Grafikon 2. Poraba časa za obnovo GGE Brda

gozdnogospodarsko načrtovanje doživlja v zadnjem času toliko kritik in je pri njem prisotno toliko različnih želja po hitrem in korenitem spreminjanju. Največja dilema je v tem, katere informacije se zbira neracionalno. Graf 2 prikazuje porabo časa po posameznih delih za načrt v razdrobljeni zasebni posesti. Tu vzame največ časa izdelava in ažuriranje indeksa, opisi sestojev predstavljajo komaj 15 % celotnega časa.

Vsako racionalizacijo pa moramo gledati le v povezavi z drugimi nivoji, predvsem gozdnogojitvenim načrtovanjem.

3 GOZDNOGOJITVENO NAČTOVANJE

Gozdnogojitveno načrtovanje je izrazito operativnega značaja, saj je podlaga za določitev dreves za posek in potrebnih gozdnogojitvenih del ter sanacijo prizadetih območij. Zato so bili doslej z njim večinoma pokriti le tisti gozdovi, kjer se je največ dogajalo (sekalo). Praviloma se je gozdnogojitveni načrt izdeloval za oddelek ali odsek pred sečnjo obenem s sečnospravnim načrtom. To je bilo razumljivo, saj je bil načrtovalec in izvajalec v isti osebi.

Nov zakon o gozdovih je na tem področju pravzaprav prinesel največ sprememb:

- ker predvideva, da mora biti z gozdnogojitvenimi načrti pokrit v nekaj letih celoten gozdni prostor;

- ker sta ločena načrtovalec in izvajalec in se mora še zlasti v razdrobljenem zasebnem sektorju delati načrte na zalogo; s tem pa je operativnost in zato tudi privlačnost izdelave načrta manjša.

Stanje je v tem trenutku sledeče:

- ažurno načrtovan je le del slovenskih gozdov;

- podatki se ne obdelujejo enotno na računalniku in torej niso povsem združljivi;

- na tem nivoju načrtovanja je bilo v preteklosti manj sistematičnega in enotnega pristopa (uporaba instrumentov in metod za ocenjevanje sestojnih parametrov in za izločanje sestojev);

- nosilce načrtovanja (revirne gozdarje) v tem trenutku šele izobražujemo, in bodo v naslednjih petih letih še močno obremenjeni s študijem.

4 SREČANJE OBEH NIVOJEV NAČRTOVANJA

Največja hiba v preteklosti je bila slaba povezava obeh nivojev načrtovanja in pretok informacij med njima. Vsekakor bo morala biti kompatibilnost obeh načrtov veliko večja. Še zlasti v primeru, če bodo nekatere informacije prehajale direktno iz nižjega nivoja v višji, kar je po pravilu "iz podrobnjšega v manj podrobno" razumljivo. Vendar ta prenos trenutno nekateri dejavniki otežujejo:

- v gozdnogojitvenem načrtu najdemo le manjši del informacij, ki jih sedaj potrebujemo pri gozdnogospodarskem načrtu, velikokrat tudi v opisni obliki (npr. kvaliteten drogovnjak do debeljak);

- metode izločanja sestojev in ocenjevanja setojnih parametrov mnogokrat niso prilagojene podrobnemu načrtovanju (v merilu 1:5000 ali celo 2500); velikokrat se ne uporabljajo niti instrumenti in metode, kot pri bolj okvirnem gozdnogospodarskem načrtovanju (v merilu 1:10000);

- pred prevzemom informacij na višji nivo je treba upoštevati dejstvo, da imamo pri gozdnogojitvenem načrtu štiri stanja: stanje gozda ob terenskem ogledu, načrtovano ciljno stanje, stanje po opravljenem posegu v gozd in stanje ob obnovi gozdnogospodarskega načrta.

Zavedati se tudi moramo, da bomo s krepitvijo bolj podrobnega gozdnogojitvenega načrtovanja sicer lahko še zracionalizirali že vpeljana gozdnogospodarska načrtovanja, vendar bo celotno načrtovanje skupno dražje (zamudnejše).

5 POVZETEK RAZMIŠLJANJA

Pri odpiranju dilem o gozdarskem načrtovanju je želja vseh operacionalizirati, predvsem pa poceniti celoten sistem gozdarškega načrtovanja, razhajanja so le v načinu in na katerem nivoju to doseči. Zato bi rad na podlagi trenutnih izkušenj podal nekaj izhodišč, ki so morda pomembna pri iskanju bodočega koncepta načrtovanja.

1. Racionalnost je treba gledati kompleksno, ne pa samo posamezne nivoje načrtovanja. Razmišljanja o racionalizaciji morajo

biti usmerjena predvsem na zbiranje tistih informacij, ki vzamejo največ časa.

2. Trezno je treba pretehtati vsako hitro spreminjanje vpeljanega gozdnogospodarskega načrtovanja, dokler ne vzpostavimo celovit in enoten sistem gozdnogojitvenega načrtovanja. Začnimo torej pri temeljih, šele potem gradimo naprej hišo.

3. Gozdnogojitveno načrtovanje bi moralo biti veliko manj predpisano, uniformirano. Da je izvedbeni načrt uporaben, mora biti prilagojen različnim lastniškim, sestojnim in rastiščnim razmeram. Vsekakor bo morala biti podrobnost in pristop v državnih, drugačen kot v razdrobljenih zasebnih gozdovih, v gospodarskem drugačen kot v varovalnem gozdu ali celo v rezervatu. Presoja o tem mora biti prepuščena načrtovalcu, ki najbolje pozna razmere.

4. Definirati in poenotiti je potrebno informacije, ki so pomembne za oba nivoja in jih sumarno prikazati tudi na koncu gozdnogojitvenega načrta v enotnem tabelarnem delu, prek katerega bi bila mogoča povezava z GIS-om.

5. Oddelek ali celo odsek je velikokrat premajhna načrtovalska enota za gozdnogojitveno načrtovanje. Bolj racionalen, preglednejši in zato v praksi bolj uporaben bi bil načrt za večjo rastiščno homogeno, geografsko, lastniško ali zgodovinsko zaključeno območje (manjša dolina, pobočje, planota, celek ipd.).

6. Gozdnogospodarsko načrtovanje je vsekakor načrtovanje na nivoju gospodarskega razreda in gozdnogojitveno na nivoju negovalne enote (detajlu). Logično srečanje pa je na nivoju razvojne faze, ki bo v bodočnosti tudi digitalizirana. Naloga goz-

dnogojitvenega načrtovanja bo postaviti natančne meje razvojnih faz, in jih vzporedno digitalizirati. Naloga gozdnogospodarskega načrtovanja pa ob obnovi načrta le ažurirati spremembe.

7. Čim prej je treba doreči osnovna izhodišča za načrtovanje, saj je Zavod za gozdove Slovenije oblikovan že po novih normativih, načrtujemo pa še več ali manj po starem. To povzroča veliko težav, celo nesoglasij pri delu. Sicer bo to lahko povzročilo razpad starega sistema, preden vzpostavimo novega.

8. Hitrejše odločitve so potrebne pri gozdnogojitvenem načrtovanju, saj je bila v preteklosti slabša pokritost, trenutno pa se tu zaradi zakonskih določb načrtuje najintenzivneje.

Upam, da bomo pri tem znali premagati štiri sovražnike, ki razjedajo tudi slovensko gozdarstvo.

LITERATURA

1. Castaneda, C, 1971: A separate Reality, London, slovenska priredba: Bitka za neznano, DZS, Ljubljana, 1986.
2. Čibej, L., 1990: Območni načrt Tolminkeskega GG Območja, SGG Tolmin.
3. Gašperšič, F., 1993: Dileme nadaljnega razvoja gozdnogospodarskega načrtovanja v Sloveniji, BTF, Ljubljana.
4. Golob, S., 1992: Analiza gozdnogojitvenega načrtovanja v Sloveniji in njegove vloge v prihodnosti, GV 1992/1, Ljubljana.
5. Golob, S., 1992: Gozdnogojitveno načrtovanje s pomočjo prostorskega informacijskega sistema, GV 1992/7-8, Ljubljana.
6. Perko, F., 1991: Razmišljanja o gozdnogospodarskem načrtovanju v novih razmerah, GV 1991/7-8, Ljubljana.
7. *: Gozdnogospodarski načrti enot, SGG Tolmin.